

NINA HALTIA & MERVİ LAHTOMAA

Toinen reitti yliopistoon

Millaisia polkuja aikuisille?

Opiskelijavalintauudistuksen tavoite on saada nuoret sujuvasti opintoihin, mutta tärkeää on turvata tutkintomahdollisuudet myös aikuisille. Toinen reitti yliopistoon -hankkeen työpaketissa kehitetään elinikäisen oppimisen reittiä yliopistojen tutkintokoulutukseen. Saavutettavuus, työelämälähtöisyys ja yhteistyö yliopistojen kesken ovat kehittämisen tärkeitä ulottuvuuksia.

AVOIMEN YLIOPISTON VÄYLÄ on koko historiansa ajan ollut kiistelty teema ja jopa erityinen kipupiste avoimen yliopisto-opetuksen ja yliopistojen tutkintokoulutuksen välisessä suhteessa. Avoin yliopisto-opetus on osa yliopistojen toimintaa, ja väylää voi pitää yhtenä opiskelijavalinnan elementtinä. Avointa yliopistoa ja väylää on kuitenkin yliopistojen ytimeä katsottuna sysätty yliopiston reunalle (Haltia 2012). Väylä on pysynyt kituliaana reittinä tutkinto-opintoihin, eikä sille ole haluttu antaa legitimiä asemaa (Haltia 2015a).

2010-luvun taitteessa käynnistyneen korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksen myötä (ks. OKM 2016) avoimen yliopiston väylää koskevat keskustelut saavat kuitenkin uusia merkityksiä siitä, että todistusvalinnan merkitystä opiskelijavalinnassa ollaan kasvattamassa reilusti. Yliopistoissa on perinteisesti arvostettu pääsykokeita ja pidetty niitä takeena valintojen oikeudenmukaisuudesta. Pääsykokeella on katsottu turvattavan myös hakijoiden motivaatio. Va-

lintauudistuksessa on keskusteltu pääsykokeen lisäksi muista mahdollisista tavoista osoittaa osaamista ja motivaatiota. Avointen yliopisto-opintojen perusteella tehtävät valinnat on nostettu esiin tällaisena vaihtoehtona. (OKM 2016.)

Yksi ilmentymä muiden valintatapojen kehittämistä on opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) rahoittama ”Toinen reitti yliopistoon” -hanke (TRY), jossa ”tavoitteena on kehittää, pilotoida ja vakiinnuttaa käyttöön erilaisia reittejä korkeakouluopintoihin ylioppilastutkinnon lisäksi” (TRY 2019). Hankkeessa suunnataan huomio avoimen yliopiston väylään, mutta sitä halutaan ajatella osin myös aiemmista poikkeavilla tavoilla. Reittejä yliopistoon on hankkeessa tarkoitus laajentaa, kehittää yhä toimivammiksi ja luoda sellaisiinkin koulutuksiin, joissa niitä ei aiemmin ole ollut. Mukana on 11 yliopistoa ja kolmisenkymmentä oppiainetta. Hanke alkoi syksyllä 2018 ja päättyy vuoden 2020 lopussa.

PÄÄSYKOKEITA ON PIDETTY TAKEENA VALINTOJEN OIKEUDENMUKAISUUDESTA.

Tarkastelemme hankkeen yhtä osahanketta, niin kutsuttua ”työpakettia 3”, joka on nimetty ”Elinikäisen oppimisen reitiksi”. Hankkeen työpaketeista se suuntautuu selvimmin aikuisten opiskelumahdollisuuksien kehittämiseen ja katselee reittejä siitä näkökulmasta, miten ne soveltuvat työelämässä jo oleville aikuisille. Kuvaamme työpakettia ja siinä mukana olevia kehittämiskohteita ja pyrimme analyttisesti nostamaan esiin niitä näkökulmia, jotka työpaketissa ovat keskeisiä ja joita voidaan pitää hankkeen lisäarvona muullekin vastaavalle kehittämiselle yliopistoissa. Olemme itse toimijoina hankkeessa ja koordinoimme tässä kuvattavan työpaketin toimintaa.

Näkökulmateksti perustuu siihen työhön, jota työpaketissa tehtiin syksyn 2018 ja kevään 2019 aikana. Tekstin idea kehkeytyi Turun yliopistossa 31. tammikuuta 2019 järjestetyn työpaketin työpajan jälkeisissä keskusteluissa. Työpajassa yliopistojen pilotit esittelivät tilannettaan. Piloteista keskusteltaessa tunnistettiin kunkin pilotin omia haasteita, vahvuuksia ja erityispiirteitä. Tekstiä ovat lukeneet ja kommentoineet työpajan osallistajat eri yliopistoista.

HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA TYÖPAKETIN KEHITTÄMISKOHTEET

Avoimen yliopiston opinnot on perinteisesti suunnattu aikuisille, ja väylän oli alun perin tarkoitus palvelulla niitä, joilla ei nuoruudessaan ollut mahdollisuutta hakeutua yliopistoon. Nuorten hakeutumista rajoitettiin aina 1990-luvulle asti, jolloin viimeisetkin ikäraajat poistettiin, ja nuoret toivotettiin tervetulleiksi avoimeen yliopistoon. (Haltia 2015a.) Nuoret onkin tästä lähtien tunnistettu keskeiseksi avoimen yliopiston opiskelijaryhmäksi, jonka tavoitteet kytkeytyvät paljolti tutkinto-opiskelijaksi hakeutumiseen (Haltia 2012, 168-170; Rinne ym. 2003).

Nykyään avoimen yliopiston opiskelijat ovat heterogeeninen joukko, jossa voidaan tunnistaa erilaisia ryhmiä: Osa on tutkintotavoitteisia nuoria ja osa aikuisia, joiden motiivina on niin ikään opiskella koko tutkinto. Mukana on myös tutkinnon jo suorittaneita aikuisia, jotka täydentävät aiempia opintojaan sekä aikuisia, jotka haluavat monipuolisesti kehittää itseään ilman tutkintotavoitetta. (Haltia, Leskinen & Rahiala 2014.)

TRY-hankkeessa tavoite on kehittää erilaisille kohderyhmille soveltuvia avoimen yliopiston tutkintoreittejä. Hanke jakautuu neljään työpakettiin, joista kolmessa ensimmäisessä kehitetään erilaisia tutkintoreittejä. Neljäs työpaketti keskittyy opintopalvelujen sekä neuvonnan ja ohjauksen kehittämiseen tiiviissä yhteistyössä muiden työpakettien kanssa. (TRY 2019.)

Työpaketti 1 on näyttöreitti, jonka kohderyhmänä ovat toisen asteen opiskelijat. Sen tarkoituksena on tutustuttaa opiskelija korkeakouluopintoihin ja osoittaa korkeakouluvalmiudet jo lukion tai ammatillisen koulutuksen aikana. Toisen asteen opiskelijat eivät kuulu perinteisten avoimen yliopiston opiskelijoiden joukkoon, ja tämän työpaketin tavoitteena onkin osaltaan reagoida lukioille annettuun tehtävään tehdä yhteistyötä korkeakoulujen kanssa (ks. Lukiolaki 714/2018).

Työpaketti 2 eli vaihtoehtoinen reitti on suunnattu toisen asteen tutkinnon jo suorittaneille, joille tarjotaan mahdollisuus tutkinto-opiskeluun tähtäävään avoimen yliopiston reittiin. He ovat nuoria tutkintotavoitteisia opiskelijoita, jotka on aiemmassa tutkimuksessa tunnistettu avoimen yliopiston opiskelijaryhmäksi (ks. esim. Haltia ym. 2014).

Työpaketti 3 eli elinikäisen oppimisen reitti keskittyy kehittämään avoimen yliopiston reittejä työelämässä jo olevien, uramuutosta suunnittelevien tai osaamisensa kehittämistä kiinnostuneiden aikuisten näkökulmasta. Siinä tavoitellaan siis avoimen yliopiston perinteisimpiä opiskelijaryhmiä. Samalla sen ajatukset kytkeytyvät 2010-luvun lopulla voimakkaasti esille nousseeseen jatkuvan oppimisen tavoitteeseen, jossa keskeistä on työvoiman osaamisen parantaminen (ks. OKM 2019).

Työpaketissa 3 tunnustetaan erityisesti aikuisopiskelijoiden tutkintotarpeet. Aikuinen voi tarvita tutkintoa eri syistä. Jotkut haluavat edetä saman alan yhä vaativampiin tehtäviin ja tarvitsevat siksi uusia tietoja ja taitoja mutta myös muodollisia pätevyyskiä. Alanvaihtaja taas toivoo työllistyvänsä kokonaan eri alalle ja tarvitsee koulutusta, jotta siirtymä olisi mahdollinen (Haltia, Leskinen & Rahiala 2014). Saattaa myös olla, että aiemmin hankittu koulutus ei enää työllistä, tai työpaikka on uhattuna. Kokemuksen pohjalta aikuisen on saattanut olla mahdollista siirtyä saman työnantajan palveluksessa yhä vaativampiin työtehtäviin, mutta kun olisi tarve vaihtaa työpaikkaa, aiempi tutkinto ei enää ole työmarkkinoilla kilpailukykyinen. (Alho-Malmelin 2010; Isopahkala-Bouret 2015.)

Työpaketissa on mukana kuusi oppiaineryhmää ja yhdeksän yliopistoa. Joissakin koulutusohjelmissa väyliä on jo olemassa, ja niitä halutaan kehittää yhä opiskelija- ja työelämälähtöisemmiksi. Jotkin oppiaineet ovat luomassa kokonaan uudenlaisia väyliä tai kokonaisuuksia. Kehittämistyön kirjo on laaja (**liite 1**).

KEHITTÄMISEN ULOTTUVUUKSIA – TYÖPAKETIN TAVOITTEIDEN MÄÄRITTELY

Elinikäisen oppimisen reitin kehittämisessä erotuu hankkeessa käytyjen keskustelujen tuloksena kolme keskeistä teemaa tai ulottuvuutta. Ensinnäkin, kaiken perustana on opintojen saavutettavuus. Toinen työpaketin kannalta keskeinen kehittämissäntöön ulottuvuus on opintojen tutkintorakenne- vs. työelämälähtöisyys. Kolmas ulottuvuus on paikallisuus vs. yhteistyö eri yliopistojen kesken. Kaikkia ulottuvuuksia voidaan pitää kehittämissäntöön tavoitteina mutta samalla ulottuvuuksina, joilla käydään rajanvetoja, keskusteluja ja neuvotteluja hankkeessa ja yliopistoissa laajemmin.

Saavutettavuuden lisääminen

Elämäntilanne asettaa aikuisen opiskelulle usein tiukat reunaehdot. Aikuiselle keskeinen on kysymys, miten avoimesti opintoja on saatavilla. Saatavuus

koskee paitsi kurssitarjonnan määrää myös opintojen toteutusmuotoja. Jos opinnot ovat tiukasti aikaan ja paikkaan sidoksissa, aikuisten osallistumismahdollisuudet kaventuvat. Työn, perheen ja opiskelun yhteensovittamisen ongelmat ovat aikuisopiskelijan arkipäivää (Repo, Vuoksenranta & Ruokolainen 2014), ja joustavat opiskelum muodot, kuten verkko- tai monimuoto-opetus, luovat mahdollisuuksia ylittää nimenomaan aikaan ja paikkaan liittyviä esteitä. Verkko-opintomahdollisuuksia hyödyntävät useimmiten innokkaimmin juuri aikuiset (Mannisenmäki & Manninen 2004).

Aikaa ja paikkaa koskeva saavutettavuus on avoimen yliopisto-opetuksen ydintä, ja myös TRY-hankkeessa sitä koskevat keskustelut ovat läsnä koko ajan. Saavutettavuuden kysymykset ovat kehittämissäntöön ytimessä erityisesti kohteissa, joissa avoimen yliopiston opintotarjontaa ja väyliä ollaan luomassa.

Esimerkiksi Aalto-yliopiston tekniikan väylää on kehitetty yhä joustavammaksi. Aiemmin opiskelijan piti suorittaa vaadittavat 27 opintopistettä vähintään hyvin tiedoin kevätlukukauden aikana päästäkseen opiskelemaan. Opintojen aikaperspektiiviä on hankkeen myötä pidennetty niin, että opinnot voi suorittaa yhden kalenterivuoden aikana. Verkko-opintoja pyritään samoin lisäämään. (Ks. Aalto-yliopisto 2019.) Muissakin kehitteillä olevissa väylissä on kiinnitetty huomiota siihen, että opinnot olisivat suoritettavissa verkossa tai muuten muodoiltaan joustavasti. Verkko-opintojen toteuttaminen asianmukaisesti vaatii kuitenkin paljon voimavaroja, joiden riittävyys tunnustetaan yhdeksi kehittämissäntöön ongelmaksi.

Joustavuudessa ja avoimuudessa pohtimista vaativat lisäksi se, kuinka paljon ja mitä opintoja väylällä etenijältä edellytetään ennen kuin hän voi hakeutua tutkinto-opiskelijaksi. Edeltävien opintojen vaatimuksesta on aiemmin keskusteltu vähemmän, mutta hankkeen aikana kysymys on tullut yhä vahvemmin mukaan yhteiseen pohdintaan.

Aiempia opintoja koskevissa vaatimuksissaan oppiaineet eroavat toisistaan. Pelkästään työpakettimme sisällä väyläopintojen laajuus vaihtelee siten, että vuoden 2019 opiskelijavalinnoissa pienimmillään edellytetään 15 opintopisteen opintoja

AIKAA JA PAIKKAA KOSKEVA SAAVUTETTAVUUS ON AVOIMEN YLIOPISTO- OPETUKSEN YDINTÄ.

ja laajimmillaan lähes 100 opintopisteen suorituksia. Hoitotieteissä, kasvatustieteissä ja teologiassa opintojen joustavuus on monin tavoin toteutunut jo aiemmin, ja niiden saavutettavuus avoimessa yliopistossa on hyvä.

Näissä kaikissa kolmessa oppiaineessa väylävaatimukset ovat kuitenkin kasvaneet suuriksi. Kehittämisen haasteena onkin kohtuullistaa vaadittavien opintojen määrää ja näin lisätä väylän saavutettavuutta. Tämä kytkeytyy myös opiskelun taloudellisiin kysymyksiin: miten paljon opintoja voidaan olettaa suoritettavaksi avoimessa yliopistossa ennen kuin opiskelija voidaan hyväksyä tutkinto-opiskelijaksi, jolloin hän pääsee osalliseksi paitsi maksuttomasta opetuksesta, myös muista opiskelijaetuuksista?

Aikuisopiskelijan kannalta mahdollisuus suorittaa opintoja avoimessa mahdollisimman pitkälle on samalla etu. Esimerkiksi Åbo Akademiassa on huomattu, että teologian etäopinnot ovat aikuisten keskuudessa suosittuja, ja niitä tehdään ympäri Suomen, kun taas tutkinto-opiskelijaksi hakeutumista jarruttaa se, että opiskelua varten pitäisi muuttaa toiselle paikkakunnalle. Avoimen yliopiston opiskelijoita koskevassa tutkimuksessa on lisäksi havaittu, että opinnoissa on mukana paljon tutkinto-opiskelijoita, jotka haluavat käyttää hyväkseen avoimen yliopiston joustavia mahdollisuuksia (Haltia & Jauhiainen 2019).

Kasvatustieteet on esimerkki oppiaineesta, jossa avoimen väylällä on tyypillisesti vaadittu pääaineesta perus- ja aineopinnot sekä jonkin muun aineen perusopinnot, yhteensä vähintään 85 opintopistettä. Lisäksi on usein vaadittu esimerkiksi kieli- tai muita opintoja. Avoimessa yliopistossa on siis edellytetty opinnot, joiden voidaan arvioida kestävän ”normaalialta tahtia” sivutoimisesti edeten noin kahdesta kolmeen vuoteen. Opiskelijan kannalta heikkous on

tällöin se, että varmuutta tutkinto-opintopaikasta joutuu odottamaan pitkään, eikä massiivinen vaadittavien opintojen määrä kannusta käyttämään reittiä suunnitelmallisesti tutkintoväylänä. Hankkeen tavoite onkin madaltaa suuriksi kasvaneita opintopistemäärävaatimuksia ja siten parantaa väylien saavutettavuutta. Samalla haasteeksi tulee aiempaa voimakkaammin pohtia valintakriteereitä, koska potentiaalisten hakijoiden määrät saattavat kasvaa.

Olennaista väylän saavutettavuuden kannalta on se, miten laajoiksi väyläkiintiöt yliopistojen hakuohjeissa asetetaan. Hankkeen keskeinen päämäärä on, että väylät ovat laajuudeltaan realistisia polkuja tutkintoon. Kysymys väylän laajuudesta nousee esiin suhteessa muihin valintareitteihin ja siihen, miten valittavien opiskelijoiden osuudet jakautuvat todistusvalinnan, valintakoevalinnan ja muiden valintareittien kesken. Yliopistojen tahto ajatella avoimen väylää reittinä tutkintoon vaihtelee, ja isoja eroja on myös oppiaineittain, joten muutoksen kannalta olennaisia ovat instituutiota-son kulttuurit ja diskurssit (Haltia 2015b).

Kohti työelämälähtöisyyttä

Väyläopintoja voidaan tarkastella siltäkin kannalta, miten niissä otetaan huomioon aikuisopiskelijoiden työelämää koskevat tarpeet. Tässä suhteessa voidaan tarkastella sitä, miten opinnot on rakennettu: onko kyse yliopistojen tutkintorakenteista lähtevästä tarjontaperusteisesta opetuksesta vai työelämälähtöisestä kysyntään perustuvasta opetuksesta (Aittola, Siekkinen, Hakanurmi & Karjalainen 2018)? Tarjontalähtöisen mallin haasteena on, että opinnot eivät palvele parhaalla mahdollisella tavalla aikuisia, jotka avoimen opinnoilla usein tavoittelevat myös ammatillisen osaamisensa kehittymistä.

Väyläopintojen konseptia voidaankin ryhtyä muuttamaan niin, että opintoja räätälöidään aikuisten tarpeisiin myös sisällöllisesti. Tällöin koetellaan akateemisen kulttuurin ja työelämälähtöisen ajattelun rajapintoja. Avoin yliopisto ei kuitenkaan voi toteuttaa tutkintokoulutuksesta irrallaan

TARJONTALÄHTÖISYYS EI PARHAALLA MAHDOLLISELLA TAVALLA PALVELE NIITÄ AIKUISIA, JOTKA HALUAVAT KEHITTÄÄ AMMATILLISTA OSAAMISTAAN.

olevaa koulutusta, vaan mahdollisuutena on muokata olemassa olevaa koulutustarjontaa hyödyntäen yhä työelämälähtöisempiä kokonaisuuksia (Aittola ym. 2018). Työelämälähtöisiä osaamiskokonaisuuksia on kehitelty korkeakouludiplomikoikeilun yhteydessä (Kirjalainen & Pintilä 2016; Aittola, Laine & Välimaa 2016; Aittola & Ursin 2018) sekä ”Työelämälähtöinen avoin korkeakouluopetus” -hankkeessa (AVOT) (Karjalainen, Korva, Pintilä & Sahlman 2018; Aittola, Siekkinen & Välimaa 2018).

AVOT-hankkeen piloteissa kehitetyt toimintamallit nimettiin salkuksi, paketiksi ja suppiloksi (Aittola ym. 2018). ”Salkussa” opiskelija valitsee omat kurssinsa valinnaisten opintojen joukosta ja muokkaa oman opiskelukokonaisuutensa omien tarpeidensa mukaisesti. ”Paketissa” osaamiskokonaisuus on koostettu sisällöllisesti yhteensopivaksi, kaikille yhteiseksi kokonaisuudeksi. ”Suppilossa” taas tehdään syventäviä opintoja johonkin erityiseen osaamistarpeeseen.

TRY-hankkeen piloteissa kehitetään väylää hallintotieteiden kandidaatin tutkintoon. Siinä voidaan tunnistaa selkeästi keskeiset salkku-mallin piirteet. Opintoihin sisältyy paljon valinnaisuutta, ja opiskelija voi joustavasti valita moduuleista omia tarpeitaan vastaavia opintoja. Moduulien kehittämisessä on kuunneltu työelämän edustajia ja koulutuksen potentiaalisia käyttäjiä. Tutkinto on kehitetty työelämän tarpeisiin, ja sen kohderyhmää ovat selkeästi työelämässä olevat aikuiset, jotka haluavat kehittää omaa ammatillista osaamistaan.

Muissakin oppiaineissa on suunnitteilla kokonaisuuksia, joissa työelämälähtöisyys on otettu huomioon. Tällöin on kyse opintotarjonnan paketoinnista

eli kokonaisuuksien koostamisesta olemassa olevan tarjonnan pohjalta. Esimerkiksi hoitotieteessä ovat Itä-Suomen yliopistossa syksyllä 2019 alkamassa 30 opintopisteen laajuiset työelämälähtöisesti koostetut preventiivisen hoitotieteen yhteisö- ja perhehoitotyön opinnot. Niin ikään Itä-Suomen yliopistossa on kasvatustieteen koulutukseen kehitteillä työssä oleville aikuisille reitti, jossa tutkinto-oikeutta voi hakea avoimessa yliopistossa suoritettun osaamiskokonaisuuden kautta. Taideyliopiston *Arts management* -maisteriohjelmaa voidaan tarkastella aikuisten työelämätarpeiden kannalta, sillä koulutus itsessään on suunnattu aikuisille, työelämässä toimiville taidealan ammattilaisille. Ohjelman opinnot avoimessa yliopistossa palvelevat selvästi työelämätarpeita, ja tutkinto antaa välineitä uran uudelleen suuntaamiseen.

Työelämän tarpeista lähtevän suunnittelun vahvuutena voidaan pitää sitä, että näin voidaan muodostaa aikuisille motivoivia sisältöjä ja vastata joustavasti työelämän muuttuviin tarpeisiin. Osaamiskokonaisuus itsessään voi olla riittävät lisäopinnot aikuiselle, joka haluaa kehittää omaa ammatillista osaamistaan. Joillakin opiskelijoilla on kuitenkin lisäksi tutkintotavoitteita, ja opiskelijan kannalta toivottavia olisivatkin osaamiskokonaisuudet, joiden kautta voisi hakeutua tutkinto-opiskelijaksi (Aittola ym. 2016, 58–59).

Samalla kun herätellään ajatusta työelämälähtöisten tutkintoreittien mahdollisuudesta aikuisille, on paikallaan korostaa, että aikuisten työelämätarpeita palvelevat tehokkaasti myös tutkintorakennepohjaiset ratkaisut. Varsinkin alanvaihtajat ja omaa alaansa etsivät aikuiset hyötyvät perusopintomuotoisista opinnoista, jotka voivat avata mahdollisuuksia esimerkiksi tutkinto-opintoihin. Hankkeessa tapahtuva väylien kehittäminen esimerkiksi tekniikan alan tai hoitotieteen koulutukseen palvelee juuri aikuisten työelämätarpeita. Kasvatustieteen opinnot voivat avata reittejä eri koulutusohjelmiin, kuten kasvatustieteen opettajankoulutukseen tai varhaiskasvatustieteen opettajankoulutukseen. Väylä varhaiskasvatustieteen opintoihin palvelee työelämän tarpeita valmistamalla työntekijöitä työvoimapolusta kärsivälle alalle.

AIKUISTEN TYÖELÄMÄTARPEITA PALVELEVAT TEHOKKAASTI MYÖS TUTKINTORAKENNEPOHJAISET RATKAISUT.

Yliopistot yhteistyöhön

Yksi TRY-hankkeen tavoite on löytää malleja yliopistojen väliseen yhteistyöhön sekä väyläopintojen järjestämisessä että opiskelijavalintakäytännöissä. Tilanteet eroavat tässä oppiaineittain, ja yhteistyön muotoja voidaan tarkastella niin ikään eri ulottuvuuksilla.

Ensinnäkin väyliä voidaan tarkastella suhteessa siihen, miten yliopistojen koulutuksissa suhtaudutaan muissa yliopistoissa suoritettuihin opintoihin ja niiden hyväksilukemiseen.

Tavoite olisi, että opintoja voi suorittaa lähes missä yliopistossa tahansa ja hakea tutkintopaikkaa toisen yliopiston vaatimusten mukaan suoritetuilla opinnoilla. Esimerkistä käy kasvatusala, jolla suoritettujen perus- ja aineopinnot on sellaisenaan hyväksytty minkä tahansa yliopiston tutkintoon. Joissakin oppiaineissa on katsottu, että yliopistojen profiilit ja toimintakulttuurit poikkeavat toisistaan niin paljon, että hyväksilukeminen sellaisenaan ei ole mahdollista. Tämä on haasteena esimerkiksi hoitotieteissä ja tekniikan koulutuksissa. Opiskelijan kannalta avoimen opintojen suorituspaikka rajaa tutkinto-opiskelijaksi hakeutumisen vaihtoehtoja.

Osassa koulutuksia alan opetusta on tarjolla vain yhdessä yliopistossa. Työpakettien sisällä teologian oppiaine Åbo Akademista on Suomen ainut ruotsinkielinen teologian koulutusohjelma, joten kieli asettaa opintojen järjestämiselle omat ehtonsa. *Arts management* on spesifisti tarjolla vain Taideyliopistossa, mutta väylän suunnittelussa pohditaan, voisiko muualla suoritettuja sopivien alojen opintoja hyväksyä myös osaksi väyläopintoja.

Toinen tekijä yhteistyön näkökulmasta on yhdessä sovitut kelpoisuusvaatimukset ja valintakriteerit.

Opiskelijavalintauudistuksessa on pyritty kehittämään oppiaineryhmittäin yhteisiä pisteityskriteereitä todistusvalinnoille ja yhteisiä malleja valintakokeisiin, joten TRY-hankkeen tavoittelemana lopputulemana voidaan pitää aloittain sovittuja avoimen yliopiston väylää koskevia linjauksia. Yhteisesti jaetuksi tavoitteeksi näyttää tähän mennessä käytyjen keskustelujen tuloksena muotoutuneen väyläkriteereiden kohtuullistaminen niin, ettei väylähakijalta vaadittaisi suhteettoman paljon opintoja ennen tutkinto-opiskelijaksi hyväksymistä. Olennainen kysymys on lisäksi se, miten laajoiksi väylät yliopistoissa laaditaan ja miten suuri on niiden kautta tutkinto-ohjelmiin valittavien opiskelijoiden osuus koko sisäänotosta.

Kolmas juonne yliopistojen välisessä yhteistyössä on yhteistyössä järjestetyt kurssit, opinto- tai osaa-miskokonaisuudet, kuten hallintotieteiden kandidaatin tutkinto. Kumpikin yliopisto tuottaa kokonaisuuteen moduuleja omien vahvuusalueidensa suunnassa, ja kaikki jaksot järjestetään etäopintoina, jolloin paikkakunta ei estä osallistumista.

Yhteistyön etu on, että eri korkeakoulujen tarjoaa hyödyntämällä on mahdollisuus koota hyvinkin erilaisia kokonaisuuksia. Mitä innovatiivisempia yhteistyön ja työelämälähtöisiä malleja kehitellään, sitä vahvemmin nousee kuitenkin kysymys, miten valmiita yliopistot ovat hyödyntämään kokonaisuuksia tutkintokoulutusten opiskelijavalinnassa. Yhteistyön malleissa kiperiä voivat olla myös kysymykset siitä, mihin suoritukset kirjataan ja mihin yliopistoon opiskelijat siirtyvät tutkinto-opiskelijoiksi. Miten turvataan resurssien ja tulosten tasavertainen ja oikeudenmukainen jakautuminen eri toimijoiden kesken?

POHDINTA

Olemme pohtineet TRY-hankkeen tavoitteita ja työn suuntaa sekä kohdentaneet tarkastelumme hankkeen yhteen työpakettiin, elinikäisen oppimisen reitin kehittämiseen. Kehittäminen jatkuu ja se, millaisina kehitettävät reitit toteutuvat, nähdään vuodesta 2020 eteenpäin.

Tunnistimme työpaketin kehittämisessä kolme tavoitetta, joita voidaan myös pitää neuvoteltavina ulottuvuuksina. Ne ovat saavutettavuuden, työelämä-

lähtöisyyden ja yhteistyön lisääminen. Saavutettavuus eli avoimet, ajan ja paikan suhteen joustavat ratkaisut opetustarjonnassa ovat aikuisten osallistumisen ehto. Se on toki tärkeää nuoremmillekin ikäryhmille, ja yhtä lailla kaikenikäisiä koskevat kysymykset uskottavan laajuisesta ja vaatimuksiltaan kohtuullisesta väylästä.

Työelämälähtöisyyden kautta pystytään palvelemaan aikuisten työelämätarpeita ja vastaamaan näin työnantajilta kantautuviin toiveisiin. Työelämän ehdoilla rakennetut opinnot palvelevat nimenomaan työelämässä olevia aikuisia, mutta tutkintorakenne pohjaiset mallit ovat hyödyllisiä myös nuoremmille hakijoille, eivätkä ne sulje aiemman kokemuksen myötä ketään pois. Yhteistyö voidaan lievimmillään mieltää joustavuudeksi opintojen hyväksiluvuissa, kun taas laajimmillaan kyse voi olla yhdessä järjestetyistä opinnoista tai yhteisesti sovitusta väylän kriteereistä.

TRY-hankkeessa kehitetään tutkintoreittejä paitsi aikuisille myös nuorille – sekä toisen asteen oppilaitoksissa opiskeleville että sieltä jo valmistuneille. Vaikka hanke jakautuu työpaketteihin, tavoitteena ei ole luoda yliopistoihin kirjaimellisesti erilaisia reittejä, vaan työpaketit ovat käsitteellisiä työkaluja, joiden avulla kehittämistyössä voidaan ottaa huomioon eri opiskelijaryhmien tarpeita. Tavoite on luoda yliopistojen käyttöön erilaisia malleja. Reittien on tarkoitus olla avoimia erityyppisille hakijoille, mutta on tiedostettava, että erilaiset toimintatavat palvelevat erilaisten ryhmien tarpeita. Oma ymmärryksemme hankkeen toimijoina on, että työpaketit toimivat alustana kehittämiselle, jonka myötä hahmottuvat mallit eivät välttämättä sellaisinaan noudattele työpakettien rajoja.

Avoimen yliopiston opinnot ovat tutkintojen osia. Niistä voidaan rakentaa tutkintoreittejä erilaisin tavoin, ja eri malleilla on omat vahvuutensa ja heikkoutensa.

Aikuisille olennaisia ovat saavutettavuus ja työelämälähtöisyys. Nuorille suunnatuissa ratkaisuisa painottuvat usein mallit, joissa opintoja suoritetaan tiiviimmässä ja rajatummassa aikataulussa, osana jonkin oppilaitoksen muuta opetusta. Opiskelijavälinaudistuksen painopiste on nuorten ylioppilaiden mahdollisuuksien turvaamisessa, joten aikuiset ovat tämän politiikan kehyksessä vaarassa ajautua tutkintokoulutuksen osalta marginaaliin (Haltia, Isopahkala-Bouret & Jauhiainen, 2019). Työpaketimme kehittämisessä lähdetäänkin siitä ajatuksesta, että myös aikuisille on oltava mahdollisuuksia tutkinnon suorittamiseen.

Aina aikuiselle paras vaihtoehto ei suinkaan ole koko tutkinnon suorittaminen, vaan joissain tilanteissa optimaalisin ratkaisu voi olla täydennyskoulutus, jossa voi päivittää omaa osaamista ja verkostoitua oman alansa ammattilaisten kanssa. On tärkeä kehittää aikuisten omiin tarpeisiin sopivia ratkaisuja, jotka palvelevat sekä työelämän tarpeita että aikuisten henkilökohtaisia töhön, työllistymiseen ja ammatilliseen kehittymiseen liittyviä tavoitteita. Aikuisopiskelijan näkökulmasta yliopistotutkinto on syytä säilyttää yhtenä aikuisen mahdollisena kouluttautumisen väylänä.

NINA HALTIA
KT, tutkijatohtori
kasvatustieteiden laitos
Turun yliopisto

MERVI LAHTOMAA
KM, projektitutkija,
tohtorikoulutettava
kasvatustieteiden laitos
Turun yliopisto

LÄHTEET.....

- Aalto-yliopisto (2019). *Avoimen yliopiston opinnoilla tekniikan alan tutkinto-opiskelijaksi*. <https://www.aalto.fi/fi/aalto-yliopiston-avoimen-yliopisto/avoimen-yliopiston-opinnoilla-tekniikan-alaan-tutkinto> (5.4.2019).
- Aittola, H. & Ursin, J. (2018). Finnish adult students' perspectives on short-cycle study programmes: motives and evaluations. *Higher Education Research & Development* 38(2), 205–218.
- Aittola, H., Laine, K. & Välimaa, J. (2016). "Tärkeintä on, että kehittyä ja oppii – titteli ei ole niin tärkeä" Korkeakouludiplomi-koulutuskokeilun seuranta- ja arviointiraportti. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitoksen tutkimuslauseita 53.
- Aittola, H., Siekkinen, T. & Välimaa, J. (2018). *Työelämälähtöinen avoin korkeakouluopetus (AVOT) -hankkeen arviointi*. Loppuraportti. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Aittola, H., Siekkinen, T., Hakanurmi, S. & Karjalainen, M. (2018). Miten työelämälähtöinen avoin korkeakouluopetus vastaisi paremmin työelämän osaamistarpeisiin? – AVOT-hanke kehitti toimintamallin. *Yliopistopedagogiikka* 25(2), 29–34.
- Alho-Malmelin, M. (2010). *Avointa väylää maisteriksi. Tutkimus avoimessa yliopistossa opiskelleista ja väylän kautta korkeakouluun tulleista opiskelijoista*. Turun yliopiston julkaisuja C 300.
- Haltia, N. & Jauhiainen, A. (2019). *Students in Finnish open university: peripheral participation to higher education*. Paper presented in Nordic Educational Research Association NERA-Congress in Uppsala, Sweden, 7.3.2019.
- Haltia, N. (2012). *Yliopiston reunalla. Tutkimus suomalaisen avoimen yliopiston muotoutumisesta*. Turun yliopiston julkaisuja C 352.
- Haltia, N. (2015a). Avoimen yliopiston väylä siltana avoimen ja tutkintokoulutuksen välillä. *Kasvatus & Aika* 9(3), 37–51.
- Haltia, N. (2015b). Avoimen yliopiston tutkintoväylä koulutuspoliittisessa keskustelussa. *Aikuiskasvatus* 35(4), 254–265.
- Haltia, N., Isopahkala-Bouret, U. & Jauhiainen, A. (tulossa 2019). Opiskelijavalintauudistus ja aikuisten opiskelumahdollisuudet. *Aikuiskasvatus* 39(4).
- Haltia, N., Leskinen, L. & Rahiala, E. (2014). Avoimen korkeakoulun opiskelijamuotokuva: Opiskelijoiden taustojen, motiivien ja koettujen hyötyjen tarkastelua. *Aikuiskasvatus* 34(4), 244–258.
- Isopahkala-Bouret, U. (2015). Educational credentialing of an aging workforce: uneasy conclusions. *Adult Education Quarterly* 65(2), 83–99.
- Karjalainen, M., Korva, M., Pintilä, T. & Sahlman, K. (toim.) (2018). *Työelämälähtöiset osaamiskokonaisuudet avointen korkeakoulujen yhteistyönä. Toimintamalli ja työkirja*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 248.
- Kirjalainen, E. & Pintilä, T. (toim.) (2016). *Korkeakouludiplomi. Osaamiskokonaisuuksia kaikille*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 216. <https://www.theseus.fi/handle/10024/104272> (20.3.2019).
- Manninenmäki, E. & Manninen, J. (2004). *Avoimen yliopiston verkko-opiskelijan muotokuva. Tutkimus opetuksesta, opiskelusta ja opiskelijoista verkossa*. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian raportteja ja selvityksiä 44. Helsingin yliopisto.
- Lukiolaki 714/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180714#Pidp446980976> (26.6.2019).
- OKM (2016). *Valmiina valintoihin. Ylioppilastutkinnon parempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnassa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:37.
- OKM (2019). *Jatkuvan oppimisen kehittäminen. Työryhmän väliraportti*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:19.
- Rinne, R., Haltia, N., Nori, H. & Jauhiainen, A. (2008). *Yliopiston porteilla. Aikuiset ja nuoret sisäänpäässeet 2000-luvun alun Suomessa*. Kasvatusalan tutkimuksia 36.
- Rinne, R., Jauhiainen, A., Tuomisto, H., Alho-Malmelin, M., Halttunen, N. & Lehtonen, K. 2003. *Avoimen yliopiston opiskelija: kokovartalokuvasta eriytyneisiin muotokuviiin*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:200.
- TRY (2019). *Toinen reitti yliopistoon*. <https://www.avoin.jyu.fi/fi/avoimen-yliopisto/hankkeet/try>.

Liite 1. Työpaketissa mukana olevat kehittämiskohteet.

Oppiaine	Yliopistot	Väyläsuunnitelmat	Erityispiirteet
Kasvatustieteet	HY JY UEF	Väylävaatimusten keventäminen osassa koulutuksia; UEF:ssa väyläksi myös osaamiskokonaisuuksia Uusien väylien luominen varhaiskasvatuksen opettajan koulutukseen	Kaikissa yhteistyöyliopistoissa on jo väyliä asiantuntijakoulutuksiin; hankkeen alkaessa vaatimukset ovat yhteneväiset mutta korkeat Haasteena yhteisen linjan löytäminen ja kriteerien yhtenäistäminen
Hoitotieteet	OY UEF	Väylävaatimusten keventäminen OY: suunnitellaan väyläopinnot maisteriopintoihin UEF: väylien kehittäminen kolmeen eri hakukohteeseen; kehitteillä myös työelämälähtöiset opinnot väyläksi yhteen hakukohteeseen	Mukana olevien yliopistojen erilaiset profiilit ja tutkinnot, kuten OY:ssa maisteri ja UEF:ssa kandidaatti ja maisteri; haasteena muiden yliopistojen opintojen hyväksyminen
Teologia	ÅA	Olemassa olevan väylän houkuttelevuuden lisääminen Keskustelua väylävaatimusten keventämisestä	Ainut ruotsinkielinen alan koulutusohjelma
Tekniikan alat	Aalto- OY	Väylien laajentaminen ja luominen uusiin oppiaineisiin Aalto: väylän sisäänottoa nostettu; joustavuuden lisääminen väyläopintojen suorittamisaikatauluun OY: lisää väyliä; jo olemassa olevan väylän kriteereiden keventäminen ja sisäänoton nostaminen	Haasteena muiden yliopistojen opintojen hyväksilukeminen ja opintojen joustavuus
Oikeus- ja hallintotieteet	UEF VY	Yhteisen modulaarisen tutkintokokonaisuuden (HTK) luominen; erityinen huomio joustavuudessa ja opintojen työelämälähtöisessä tarveperusteisessa kehittämisessä	Tutkinnon suunnittelu ja toteutus yliopistojen yhteistyönä Mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa yliopistossa
Taideala	Taideyliopisto	Keväällä 2019 osittaisen väylän pilotointi Arts management -maisteriohjelmaan, tulevaisuudessa suora väylähaku, jonka osana kuitenkin haastattelu	Englanninkielinen maisteriohjelma, johon haku on joka toinen vuosi Sekä avoimen opinnot että koko tutkinto itsessään vastaavat aikuisten työelämätarpeisiin

LYHENTEET .....

Aalto Aalto-yliopisto
 HY Helsingin yliopisto
 JY Jyväskylän yliopisto
 OY Oulun yliopisto

UEF Itä-Suomen yliopisto
 VY Vaasan yliopisto
 ÅA Åbo Akademi